

16 MAI 2013

TRØNDELAG STATSADVOKATEMBETER

Justis- og beredskapsdepartementet
Lovavdelingen
Postboks 8005 Dep
0030 Oslo

Deres ref.:
12/3307 ES FBF/AHI/mk

Vår ref.:
201300988-3 kas

Dato:
15.05.2013

ENDRINGER I STRAFFELOVEN 1902 OG STRAFFELOVEN 2005 - HØRINGSSVAR

1. "Stalking" - personforfølgelse

1.1. Behov for endring

Trøndelag statsadvokater ser helt klart et behov for endring av regelverket da "stalking" som fenomen ikke er tilstrekkelig dekket av det eksisterende regelverk.

1.2. Hvilken av de foreslåtte endringene bør velges

Straffeloven § 390 a inneholder et vilkår om at den som krenker, krenker en annens "fred". Det bør stilles et spørsmål om ikke dette elementet bør ryddes ut av en bestemmelse om "stalking". Det kan oppstå tilfelle der vedkommende som krenker ikke har forsett i forhold til å krenke en annens fred, men at det ligger andre motiver bak. Dette kan komplisere etterforskning, irettføring og føre til frifinnelse, til tross for at fornærmede er forfulgt.

På den bakgrunn er det et poeng å fjerne seg fra den gamle språkdrakten i straffelovens § 390 a, og heller lage ny lovtekst som dekker innholdet i personforfølgelsen. Trøndelag statsadvokatembeter er enige i forslag nr. 3 og at overtredelsen kalles "personforfølgelse", slik at den nye bestemmelsen dekker alle former for "stalking". Etter forslag nr. 3 er det tilstrekkelig at handlingsalternativene er egnet til å fremkalle frykt eller engstelse. Dette vilkåret utløser ikke et strengt krav til forsett hos gjerningspersonen i forhold til virkning, og bestemmelsen vil derved oppfylle sin hensikt, nemlig å beskytte ofre for forfølgelse selv om gjerningspersonen har ulike motiver.

Straffeloven § 390 a kan stå igjen uendret for å fange opp de eventuelle tilfeller som ikke dekkes av ny personforfølgelsesparagraf.

1.3. Innspill til de foreslåtte strafferammene

Trøndelag statsadvokatembeter foreslår at bestemmelsen om personforfølgelse kun har en strafferamme. En er enig i at den kan settes til 4 år. Nivellering av straff kan skje innenfor strafferammen.

Erfaringer fra bruken av ny straffelov § 219, viser at man bruker endel krefter på å sortere saken under første eller andre ledd, som inneholder forskjellige strafferammer. Dersom man ser på Høyesterettspraksis vil man for eksempel finne sprik i anvendelsen av første eller andre ledd i forhold til hvor langt tidsrom mishandlingen må ha pågått før man kan anvende paragrafens andre ledd. Subsumsjonen kan bli unødvendig vanskelig i saker av denne art og hvor det ofte er mange faktorer som vektlegges i skjønnsutøvelsen.

Alvorligere tilfelle av personforfølgelse bør medføre en lengre ubetinget fengselsstraff. Forarbeidene til loven bør nevne hva som virke skjerpene, om det for eksempel har foregått over lengre tid, er gjentatt mange ganger, inneholder brudd på besøksforbud og for øvrig formen på utøvelsen av krenkelsen. Dersom krenkelsen har påført fornærmede psykiske skader, bør dette trekke i retning av at straffes settes markert opp.

Prop.97 L (2009-2010) gir klar og entydig veiledning i forhold til hvilket straffenivå som skal benyttes i blant annet alvorlige seksuallovbruddsaker.

Departementets angivelser blir lojalt fulgt opp i praksis, og straffene på området har gått markert opp.

Teknikken kan også benyttes når det gjelder personforfølgelsesbestemmelsen at departementet angir hvilken straff som er naturlig å legge seg på ved de ulike tilfellene.

Trøndelag statsadvokatembeter er enige at personforfølgelsesbestemmelsen bør inn i straffelovens § 12 nr. 3 bokstav a.

2. Utforming av gjerningsbeskrivelsen i voldtektsbestemmelsen

2.1. Behov for endring

Trøndelag statsadvokatembeter er enig i at seksuell omgang uten samtykke skal kriminaliseres. Seksuell handling uten samtykke, jf straffelovens § 200, første ledd, er straffbart, men mangler en bestemmelse om seksuell omgang uten samtykke.

Vi har et eksempel fra den senere tid i en sak hvor ektefelle anmeldte mannen for voldtekt. Vilårene om vold, trusler og utnyttelse av bevisstløshet eller søvn forelå ikke i beskrivelsen fra kvinnen. Ektemannen erkjente at han hadde hatt flere samleier med konen og skjønnte at hun ikke samtykket til dette. Trøndelag statsadvokatembeter henla saken som voldtektssak og nedsubsumerte forholdet til straffelovens § 200, 1 ledd. Saken ble deretter henlagt fordi forholdet var foreldet. Saken ble påklaget til riksadvokaten som opprettholdt subsumsjon og henleggelse.

2.2. Vanskelig bevissituasjon i voldtektssaker

Bevissituasjonen i voldtektssaker og saker omhandlende seksuelle overgrep er ofte svært vanskelig. Sakene henlegges ofte fordi det står påstand mot påstand, og påtalemyndigheten har ikke objektive holdepunkter som støtter fornærmedes forklaring.

Trøndelag statsadvokatembeter har i anledning høringssvaret gått gjennom tiltalebeslutninger for 2012, der det er tatt ut tiltale for overtredelse av § 192, første ledd bokstav b, seksuell omgang med noen som er bevisstløs eller av andre grunner ute av stand til å motsette seg handlingen.

Totalt 7 tiltaler ble tatt ut etter denne bestemmelsen i 2012 ved Trøndelag statsadvokatembeter.

3 saker endte med frifinnelse etter fellende dom i tingretten, men juryen sa nei på skyldspørsmålet.

2 saker endte med dom i tingrett, men nedsubsummert til grov utaktsom voldtekt.

1 sak endte med dom i tingrett hvor gjerningspersonen erkjente forholdet.

I en sak tok gjerningspersonen livet sitt etter juryens ja-svar.

Den ene av sakene som endte med frifinnelse etter jurybehandling kan beskrives slik:

To kjærestepar var på musikkfestival i Sør-Trøndelag. De bodde sammen i en campingvogn. Den ene av jentene ble så beruset at hun ble båret i seng. Da kjæresten kom til campingvogna for å se om henne så han kompisen ha samleie med henne, han så endog kompisen dra ut penisen av fornærmede. Fornærmede var fortsatt helt slått ut av rus. Selv med øyenvitne til voldtekten ble tiltalte frifunnet av juryen.

Frifinnelser foretatt av juryen er ubegrunnede, slik at denne frifinnelsen fremstår som uforståelig. Saken beskriver hvor vanskelig det er for påtalemyndigheten å bevise voldtekt ovenfor juryen.

Den ovenfornevnte virkelighetsbeskrivelse viser også hvor vanskelig det er for påtalemyndigheten å vite hvor en skal legge lista for beviskravet. Når en får ubegrunnede og til dels uforståelige avgjørelser fra juryen, vanskeliggjør dette påtalemyndighetens bevisvurdering.

2.3. Nytt forslag

Trøndelag statsadvokatembeter foreslår at justisdepartementet kriminaliserer seksuell omgang uten samtykke, men gjør dette i en egen bestemmelse og med en strafferamme på inntil 5 år.

Dette vil gi påtalemyndigheten et større spillerom. Enten at forholdet kan nedsubsummeres fra forsettlig voldtekt underveis i rettergangen eller tas inn som et subsidiært punkt i en voldtektstiltale eller påtalemyndigheten kan velge ut fra bevisene i saken å ta ut tiltale etter den nye bestemmelsen.

Det bør gjøres helt klart i forarbeidene til bestemmelsen at bestemmelsen omhandler ”samme forhold” som voldtektsbestemmelsen slik at retten står fritt til å nedsubsummere under hovedforhandling, jf straffeprosesslovens § 38.

2.4 Kravet til samtykke

I en av de overfornevnte saker hvor juryen frifant etter fellende dom i tingrett, hevdet tiltalte at jenta hadde klynket på en slik måte at han oppfattet henne samtykke til sex.

Påtalemyndigheten førte vitner på at hun var bevissløs grunnet rus. Hun ble båret hjem til tiltalte, inn på tiltaltes soverom og lagt ned i hans seng. Tiltalte ble igjen i huset fordi han skulle passe på henne. Det hadde ikke vært noen foranledning hvor han skulle kunne tro at hun var interessert i han. Da hun våknet neste morgen, oppdaget fornærmede at hun var avkledd nedentil og at noen hadde hatt samleie med henne. Tiltalte erkjente samleie med henne, men forklarte at hun hadde beveget seg litt og klynket på en slik måte at han trodde han hadde aksept for samleie. Se Lf-2011-183391.

Ifølge Gyldendal rettsdata straffeloven § 200, note 1639 ved Magnus Matningdal, kreves det ikke et uttrykkelig samtykke i straffeloven § 200, 1 ledd. Konkludent adferd er tilstrekkelig. Det beror på en helhetsvurdering om det foreligger samtykke. En forutsetning for å anerkjenne samtykke er at fornærmede var i en slik posisjon at vedkommende var i stand til å gi det. Ved en eventuell samtykkebestemmelse, bør denne fortolkningen komme frem i forarbeidene.

2.5. Forslag til ny bestemmelse

Det foreslår at seksuell handling og seksuell omgang uten samtykker med personer over 16 år, tas inn i en egen ny bestemmelse. Dette betyr at straffeloven § 200, 1 ledd må tas ut av eksisterende bestemmelse. Etter dette vil straffeloven § 200 kun beskytte personkretsen barn under 16 år.

Ny bestemmelse straffeloven § 200 a

Den som foretar seksuell omgang med noen som ikke har samtykket til det, straffes med fengsel inntil 5 år.

Den som foretar seksuell handling med noen som ikke har samtykket til det, straffes med bøter eller fengsel inntil 1 år.

Alternativt til ny bestemmelse er å ta inn et nytt fjerde ledd i straffeloven § 192, som kriminaliserer seksuell omgang uten samtykke, med samme strafferammer som grov uaktsom voldtekt.

3. Forberedelse til tvangsekteskap

3.1. Behov for endring

Trøndelag statsadvokatembeter er enige i at det er et behov for å gripe inn i forbindelse med tvangsekteskap i planleggingsfasen. Det beste er at alle tiltak benyttes og at myndighetene forhindrer at tvangsekteskap inngås.

3.2. Vilkår om forledelse

Trøndelag statsadvokatembeter mener det er et behov for å beskytte barn under 18 år mot tvangsekteskap og derved gå lengre enn departementets forslag. Hensynet til beskyttelse av barn bør gå foran, jf barnekonvensjonen og europarådets konvensjon om beskyttelse av barn mot seksuell utnyttning og seksuelt misbruk. Ekteskapsalderen i Norge er 18 år, og 16 år med samtykke fra personer med foreldreansvar. Andre land kan ha en helt annen ekteskapsalder. På den bakgrunn bør en ikke være nødt til å bevise at virkemidler er benyttet for å få i stand et ekteskap, så lenge dette er et ekteskap som er arrangert av andre enn barnet selv eller barnet er under 16 år.

Se eksempel i straffeloven § 224 som i 3 ledd, beskytter barn under 18 år mot menneskehandel selv om ikke virkemidlene i første ledd er anvendt.

3.3. Avvergingsplikt

Straffeloven § 222, 2 ledd er ikke inntatt i straffelovens § 139. Denne har betydning for om politiet eller barnevern skal få kunnskap om forberedelser til tvangsekteskap. Personer med både sterk og svak taushetsplikt er forpliktet til å avverge de handlinger som er inntatt i straffeloven § 139. Som tiltak mot tvangsekteskap vil en avvergingsplikt ha stor betydning også i forebyggende perspektiv.

3.4. Forslag til lovendring i straffeloven § 139

Trøndelag statsadvokatembeter foreslår derfor en endring i straffeloven § 139, hvor straffeloven § 222, 2 ledd tas med i de nevnte bestemmelser omfattet av avvergingsplikten. Det bemerkes at det også kan være et behov å regulere bestemmelsene om kjønnslemlestelse i samme bestemmelse.

4. Formidling av prostitusjon

Trøndelag statsadvokatembeter er enige at det er behov for lovendring. En støtter Oslo politidistrikts virkelighetsbeskrivelse. Prostitusjonsvirksomheten som bedrives i Norge i dag er avhengig av internettannonsering, og det er ulogisk at annonsering ikke rammes av hallikparagrafen. Trøndelag statsadvokatembeter støtter departementets forslag om endringer i § 202.

5. Endring av samleiedefinisjonen

Departementet foreslår å utvide samleiedefinisjonen i § 206 til ”innføring av penis i skjede og endetarmsåpning”, og innta presiseringen penis i ”fornærmedes” munn. Trøndelag statsadvokatembeter er enig i disse endringene i samleiedefinisjonen.

6. Seksuelle overgrep mot barn under 14 år

6.1. Voldtekt av barn

Trøndelag statsadvokatembeter støtter departementets forslag om at straffelovens § 195 skal anses som voldtekt av barn samt at straffelovens § 192 ikke skal anvendes i konkurrans med § 195. Bestemmelsen er vedtatt i forbindelse med straffeloven av 2005.

6.2. Kvalifisert seksuell handling

Departementet foreslår å ta inn kvalifisert seksuell handling inn i straffelovens § 195. Bestemmelsen er vedtatt i forbindelse med straffeloven av 2005. Trøndelag statsadvokatembeter støtter på denne bakgrunn lovendringen, men ber om at det i forarbeidene presiseres på en entydig og klar måte hva som ligger i begrepet kvalifisert seksuell handling.

6.3. Gjeninnføring av barnets alder som objektivt straffbarhetsvilkår i saker om seksuelle overgrep

Trøndelag statsadvokatembeter har ved praktiseringen av straffeloven § 195 ikke opplevd at manglende kunnskap om barnets alder har vært en årsak til frifinnelse etter plenumsdommen inntatt i Rt. 2005 – 833 ble avsagt.

Ordlyden i bestemmelsen i dag fremstår som et objektivt vilkår i forhold til kunnskap om barnets alder. En vil anta at Høyesterett vil reversere sin oppfatning dersom det skulle komme en egnet sak på bakgrunn av EMD's avgjørelse av 30.august 2011.

Trøndelag statsadvokatembeter finner ikke grunn til å foreta lovens ordlyd slik den lyder i dag.

7. Europarådets konvensjon om beskyttelse av barn mot seksuell utnyttning og seksuelt misbruk

Departementet foreslår en rekke lovendringer for å oppfylle ovennevnte konvensjon før ratifisering. Endringene er allerede vedtatt i straffeloven av 2005.

Trøndelag statsadvokatembeter har ingen innvendinger mot at de allerede vedtatte bestemmelser trer i kraft.

8. Foreldelse

8.1. Bør straffansvar for drap være unntatt fra foreldelse?

Utviklingen innenfor rettsmedisin ved DNA, har vist at det er mulig å oppklare en sak lang tid i etterkant av selve handlingen. Drap er alvorlige handlinger hvor omgivelsene er hardt rammet. Det kan være et behov for å unnta drap fra foreldelse.

Trøndelag statsadvokatembeter støtter på denne bakgrunn at drap unntas fra foreldelse.

8.2. Bør straffansvar for straffelovens §§ 195 og 196 være unntatt fra foreldelse?

Trøndelag statsadvokatembeter støtter ikke dette forslaget. Straffeloven § 68 regulerer utskutt foreldelsen slik at den for disse bestemmelsene ikke begynner å løpe før etter fylte 18 år. Videre er disse sakene av en vanskelig bevismessig karakter, hvor vitneprov og andre bevis svekkes med tiden.

Trøndelag statsadvokatembeter støtter ikke dette forslaget.

8.3. Bør det gjelde egne regler for unge lovbrøyttere?

I Sverige er drap begått av person under 21 år gjenstand for foreldelse. Dette er ikke begrunnet i forlaget, men en antar at dette er på bakgrunn av at en anser personer under 21 år som ikke ferdig mentalt utviklet og at en derfor ønsker å gi de den muligheten å legge saken bak seg etter en periode.

Dette kan være fornuftig. I det minste bør en legge inn en 18 års grense i forhold til hva som kan foreldes eller ikke, i drapssaker.

8.4. Utskutt foreldelsesfrist for flere bestemmelser

Departementet foreslår utskutt foreldelsesfrist for flere bestemmelser. Det foreslås at fristen regnes fra den dag fornærmede fyller 18 år i forhold til § 139 jf § 195 og § 219, dvs. varsling av seksuelle overgrep mot barn under 14 år og mishandling i nære relasjoner, § 222,2 ledd dvs. tvangsekteskap og § 224 dvs menneskehandel.

Trøndelag statsadvokatembeter støtter dette forslaget.

9. Utvidelse av minstetid og tidsramme ved dom på forvaring for forbrytelser med en strafferamme på fengsel inntil 30 år.

Trøndelag statsadvokatembeter er enige i departementets forslag i forhold til utvidelse av minstetid og lengstetid.

Bjørn Kristian Soknes
førstestatsadvokat

Kaia Strandjord
statsadvokat

Gjenpart:
Riksadvokaten, Postboks 8002 Dep, 0030 Oslo
(ref. 2013/00419-003 IFO/ggr441)